

DEN NORSKE KIRKE

Kirkerådet, Mellomkirkelig råd, Samisk kirkeråd

Det kongelige kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Dato: 16.04.2009

Vår ref: 07/368-39 PTA

Deres ref:

Høring - Pilegrimsmotivet som nasjonal satsing

Kirkerådet har mottatt utredningen "*På livets vei. Pilegrimsmotivet – et nasjonalt utviklingsprosjekt*" til uttalelse. Høringsinstansene er særlig bedt om å "svare på om den beskrivelsen som er gitt av utfordringene på dette feltet er dekkende, om de gir sin tilslutning til de målene som er identifisert, og om strategien og de tiltakene som knytter seg til denne er hensiktsmessige".

Kirkerådets uttalelse er avgitt av Kirkerådets direktør og har ikke vært behandlet av det valgte Kirkerådet.

Utredningens mål var bl.a. å utarbeide et forslag til strategisk plattform for fornyelse og utvikling av pilegrimstradisjonene.

Utredningen fremmer mange interessante tiltak. Tiltakspakken foreslås gjennomført i 2010 – 2012 både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå og innebærer utgifter på 236 millioner fordelt på disse tre årene. Deretter er de årlige driftsutgiftene beregnet til 50 mill. kroner.

Generelle merknader

Kirkerådet mener det er grunn til å gi honnør for utredningen og regjeringens initiativ til å få utarbeidet en strategi for pilegrimssatsing. Det er verdifullt at forholdene legges til rette for at pilegrimsvandring med ulike beveggrunner kan bli ivaretatt i et oppjaget og rastløst konsumpsjonssamfunn.

Kirkerådet noterer seg den store interessen som ulike mennesker og miljøer har fått for pilegrimsvandring både innen kirken og innen turisme og reiseliv. Den brede interessen knyttet til tur- og naturopplevelser, livskvalitet og livstolkning, preget av stillhet, langsomhet, åndelig lengsel, fellesskap, opplevelser osv., synes å være økende. Det er viktig at disse sidene videreutvikles og at den tverrfaglige profilen styrkes innenfor rammen av den kristne spiritualiteten som må være grunnlaget og bærekraften i dette arbeidet. At departementet nå løfter frem pilegrimsmotivet og legger opp til en nasjonal pilegrimssatsing vurderes som svært gledelig og fremtidsrettet. Det brede samarbeidet som mange steder er etablert mellom kirke, kommune, fylkeskommune, næringsliv, museer, historielag, reiseliv, turisme og frivillige lag og organisasjoner vitner om et bredt engasjement og vilje til å legge forholdene til rette for pilegrimsvandrerne. Kirkerådet vil mene at et sterkt kristent perspektiv er nødvendig for å stryke og opprettholde pilegrimstradisjonene både på kort og lang sikt.

Kirkerådet har ikke sett det som sin oppgave å gå nærmere inn på de mange beskrivelsene av pilegrimstradisjonene, da en regner med at de berørte fylker, kommuner og bispedømmer vil ha en særlig oppmerksomhet på disse beskrivelsene, inklusive pilegrimsleder, regionale pilegrimssentre, pilegrimsprester m.v.

Kirkerådet hadde gjerne sett at utredningen hadde en samtidsanalyse av pilegrimstradisjonene i forhold til pilegrimsperspektivet per i dag. Hva er motivasjonen for at folk blir pilegrimer i dag, hvor mange er som har gått en pilegrimsvandring, hvem er det som vandrer? Her mangler en tallmaterialet som kan gi et bilde av interessen og behovet.

Pilegrimsvandringer bør være noe som kan etableres og videreutvikles mange steder i Norge, slik utredningen viser. Kirkerådet ser det er grunn til å utnytte den muligheten som ligger i Nidarosdomen som pilegrimsmål og at en nysatsing i stor grad må forankres i Olavsarven. Siden prosjektet presenteres som et nasjonalt prosjekt, må det være rom for andre tradisjoner og motiver, for eksempel St. Halvard og St. Sunniva. Også andre mål eller delmål som for eksempel Røldal stavkirke, Selje, St. Thomaskirken på Filefjell m.v. er viktige for mange. Veien og vandringen og det lokale pilegrimsmålet er vel så viktig for mange pilegrimer som det fjerne pilegrimsmålet. Ikke minst vil dette være tilfelle lokalt, bl.a. knyttet til pilegrimsvandringer for konfirmanter, for barn og ungdom innenfor skole/kirke-samarbeidet og den kulturelle skolesekken. Så langt Kirkerådet kjenner til er de fleste vandringene av avgrenset og lokal karakter. Kirkerådet finner grunn til å understreke dette, dersom "prosjektet skal skape bred interesse og deltakelse i pilegrimssatsingen", jf mandatet s.10.

Kap. 23 legger fram utredningens mange anbefalinger og tiltak. Målet for disse anbefalingene er "å skape en god modell for forvaltning, utvikling og fornying av pilegrimstradisjonene i Norge..."

Kirkerådet finner å kunne gi sin tilslutning til mange av de forslagene som foreligger. Samtidig vil Kirkerådet bemerke at pilegrimssatsingen fra kirkens side, ikke er prioritert i forhold til andre utfordringer kirken står overfor. Så vidt vi kan se er det foreslått 12 pilegrimsprester, som knyttes opp mot de nasjonale og regionale pilegrimssentra, jf, tiltak nevnt under pkt 4 og 5. Dette bør imidlertid vurderes i forhold til kirkens behov for andre prestestillinger, dersom dette skulle bli en aktuell prioriteringsdebatt.

Kirken lokalt opplever det problematisk at kirken kan få midler til særprosjekter, mens grunnfinansieringen til den kirkelige virksomheten i soknet blir svekket. Dette representerer en alvorlig utfordring, og Kirkerådet ser det som svært uheldig dersom dette skulle gå på bekostning statens bevilgninger til kirken. Vi forutsetter derfor at det er tale om friske midler gjennom en fellessatsing der flere departement bidrar.

Kirkerådet kan gi sin foreløpige tilslutning til mange av disse anbefalingene og tiltakene, men anser at flere av dem er for lite utredet. Det vil være behov for nærmere konkretisering, oppgavefordeling og samordning, ikke minst når det gjelder organiseringen og styringen av den fremtidige pilegrimssatsingen. Dessuten synes flere av tiltakene å være forholdsviss ressurskrevende både med hensyn til investerings- og driftsutgifter, og slik sett framstår flere av tiltakene som lite gjennomtenkte. Ikke minst gjelder det å sikre driften etter at satsingsfasen er gjennomført bl.a. når det gjelder de regionale pilegrimssentre. Her fremstår utredningen som utydelig. Kirkerådet mener det vil være ønskelig at satsingen blir nedfelt i et langsiktig handlingsprogram.

En viktig side av hvilke tiltak som bør iverksettes og prioriteres, vil ha sammenheng med finansieringen av de respektive tiltak, både mellom statlig og kommunal- og fylkeskommunal finansiering i forhold til frivillig engasjement og nærings- og reiselivet

forøvrig. Her vil den statlige satsingen med incentivmidler være av avgjørende betydning. Dette vil ikke minst være aktuelt dersom Opplysningsvesenets fond (Ovf) skal gå inn på eiersiden som vil kreve betydelige investeringer og driftskostnader som vil svekke fondets verdier og avkastningskrav. En slik svekkelse av Ovf vil Kirkerådet i utgangspunktet ha sterke motforestillinger til.

Mange instanser og organer er gitt et ansvar, og **behovet for en helhetlig samordning og ledelse med sikte på en fornuftig koordinering og prioritering synes nødvendig.** En god del er allerede gjort og mye er i god gjenge, men en satsing krever en god ledelse og styring for veien videre, samtidig som **det lokale engasjementet** må få utvikle seg i tråd med lokale tradisjoner og behov. Vi tror det vil være viktig at grasrota får beholde retten til å beslutte i egne saker og ikke føler seg overkjørt av sentrale beslutningsorgan, noe som lett kan virke demotiverende for det lokale initiativet. Ikke minst vil dette gjelde engasjement som ikke er så entydig knyttet til Nidarosleden.

Kirkerådet har hatt en gjennomgang av tiltakene og legger fram følgende momenter og vurderinger:

1: Medlemsorganisasjon

Etablering av en medlemsorganisasjon med årlig medlemskontingent vurderes som positivt. Formålet med foreningen bør tydeliggjøres, og det bør vurderes nærmere om foreningen bør hete St. Olav. Dette vil kunne svekke mulighetene for en felles medlemsorganisasjon for alle pilegrimsmålene.

2a og 2b: Overnattingssteder og pilegrimsherberger

Tilskudds- og stimuleringsmidler ved hjelp av fond m.v., for å etablere tilbud om rimelig overnatting og servering langs leden, anses som svært viktig, og vil være helt avgjørende for om pilegrimsvandringene få "gode ben å gå på". Infrastrukturen må fungere godt. Lokale prester og menigheter vil mange steder ikke ha kapasitet til å følge opp vandrere på en tilfredsstillende måte.

Her vil det også være aktuelt med enkle kapell eller nærhet til åpne kirker. Det bør også vurderes om DNTs hytter kan fungere som overnattingssteder, der disse har en egnet plassering i forhold til ledene.

Kirkerådet er også kjent med at Ovf eier prestegårder og andre eiendommer som vil kunne være egnet til overnatting m.v., og at dette vil kunne gjøres med begrensede investeringskostnader, jf. også tiltak 5.

2c-2h: Rydding, merking og drift av ledene

Rydding og drift av ledene, merking mv. ved kommuner o.a. i samarbeid med frivillige lag og foreninger, anses nødvendig dersom ledene skal framstå som godt synlige. Det er foreslått vel 26 millioner kroner til disse formål, særlig til mile- og merkesteiner og at dette ivaretas av Pilotprosjektet Pilegrimsleden under Riksantikvaren. Så vidt Kirkerådet har kjennskap til har dette prosjektet hatt stor betydning og verdi og bør videreføres. En viktig forutsetning for å lykkes med satsingen, vil være at det er

fremkommelige leder, gode overnattingssteder og hyggelige mottak.

Også andre leder enn de som leder til Nidaros bør tilgodesees, selv om det viktig at ledene knyttes sammen på en best mulig måte.

Ledene er foreslått godkjent av fylkeskommunene etter tilråding fra det nasjonale senteret, jf. tiltak 6a. Kirkerådet gir sin tilslutning til dette.

2j (og 2k): Pilegrimsleder

Sett fra et kirkelig synspunkt vil det være viktig at ledene knyttes sammen der forholdene ligger til rette for det. Ansvar for disse tiltakene er også foreslått lagt til RA. Det vil kunne skape økt interesse for pilegrimsvandringer i regioner som mer indirekte er knyttet til Nidarosdomen som pilegrimsmål. Dette gjelder bl.a. Sunnivatradisjonen. En må forsøke å bygge på og videreutvikle de lokale pilegrimstradisjoner og pilegrimsmål som er etablert i de ulike regionene, slik at en kan få god bredde i pilegrimssatsingen. Dette gjelder ikke minst pilegrimstradisjonene i Bjørgvin og Stavanger og også bruk av sjøveien. Røldal og kystleden (Stavanger-Selja-Trondheim) fremstår som interessante og viktige.

3a-3i: Pilegrimsprester

Kirkerådet vil understreke betydningen av at det opprettes stillinger som pilegrimsprester, som vil ha en nøkkelrolle i utviklingen av det spirituelle og åndelige innholdet i pilegrimsvandringene, slik også utredningen presiserer. Dette vil også gjelde opplegg for konfirmanter og skoleklasser, jf tiltak 13. Det vil være viktig at disse stillingene er på plass så snart som mulig og gjerne kombinert med andre stillinger i bispedømmene, slik det også er foreslått. Disse bør fordeles mellom bispedømmerådene – gjerne gjennom et nasjonalt kirkelig pilegrimnettverk. Kirkerådet mener en her også bør kunne vurdere andre stillinger som for eksempel pilegrimskateketer og pilegrimmdiakoner som kan legges til rette for pedagogiske og diakonale opplegg.

Dersom ledene, mottakene mv. bygges ut, vil det være viktig og nødvendig med et tydelig og kvalifisert, godt kirkelig nærvær. Prioritering av stillinger og plassering av disse bør skje i et samarbeid mellom bispedømmerådene og Kirkerådet. Kirkerådet mener det også i denne sammenheng vil være viktig å ivareta Nord-Norge.

4: Nasjonalt pilegrimssenter.

Kirkerådet støtter etableringen av et nasjonalt pilegrimssenter. Senteret er foreslått lagt til Magasinet ved siden av Nidaros Pilegrimsgård, Senteret etableres over 3 år med tilskudd på til sammen vel 20 mill. kroner (tiltak 3a + 4). Kirkerådet ser at dette kan være en god ordning, samtidig som sjansene for å få etablert dette senteret neppe vil kunne la seg gjennomføre i løpet av satsingsperioden. Det bør derfor vurderes mulige andre alternativer eller midlertidige løsninger, inntil dette er avklart. Kirkerådet nevner i denne sammenheng Munkegata 2, som synes å kunne være en egnet bygning med en god plassering.

Magasinet er nylig kjøpt av Statsbygg og Kirkerådet ser ikke at det er ønskelig å overføre eierskapet til Ovf. Skal bygningsmassen bli egnet, vil det dessuten være tale om betydelige beløp til nødvendige ombygginger og tilpasninger. Investeringer og årlige driftutgifter bør finansieres av staten som en del av regjeringen pilegrimssatsning, slik det muligens også er tenkt.

Senteret får en viktig koordinerende rolle i forhold til alle berørte organer, instanser og interessegrupper innen feltet, for ledene, informasjon m.v. Dette vil bl.a. gjelde

utviklingen av pilegrimstanken, forholdet til pilegrimsprestene, kulturminnevern, reiseliv og næringsutvikling, kontakt med internasjonalt nettverk osv. Kirkerådet har noen merknader til dette, se merknadene til tiltak 8.

Det er foreslått en bred representasjon i styret for pilegrimssenteret, hvor både Kirkerådet og bispedømmerådene er sterkt inne. På mange måter vil dette kunne ivareta kirkens behov for en nasjonal koordinering av kirkens pilegrimsarbeid, som Kirkerådet og bispedømmerådene anser som svært viktig. Dette har vært drøftet med prosjektlederen underveis i prosjektet, men dette vil være avhengig av hvilke rolle og representasjon kirkelige organer skal ha i styret. Styret for senteret og senterets oppgaver i forhold til mandat og oppgaver for det Nasjonale pilegrimsutvalget må klargjøres nærmere. Dette fremstår etter Kirkerådets mening som svært lite gjennomtenkt og det vil være uheldig dersom disse fremstår som to konkurrerende instanser. Kirkerådet håper en her vil finne frem til gode ordninger, organisasjonsformer og oppgavefordeling, men det krever at sentrale aktører involveres i dette arbeidet og blir enige om tjenlige løsninger og ansvarsfordeling. Et sentralt spørsmål her vil være økonomi og prioritering av midler, ansvar for dekning av eventuelle underskudd osv.

I denne sammenheng må en også se på forholdet til Nidaros Pilegrimsgård, jf tiltak 14, og de oppgaver som dette senteret skal ivareta. Her er det etter Kirkerådets vurdering en god del spørsmål som trenger nærmere klargjøring.

En bør også vurdere styrets sammensetning og Kultur- og kirkedepartementets rolle, jf den fremtidige relasjonen mellom stat og kirke. Kirkerådet mener det vil være naturlig at kirkelige organer blir godt representert.

5: Regionale pilegrimssentre.

Etablering av regionale pilegrimssentre på ulike steder i landet vurderes som påkrevd dersom flere skal kunne foreta pilegrimsvandringer. Kirkerådet bør i samarbeid med bispedømmerådene o.a. berørte organer, ha en viktig rolle når en skal vurdere oppretting og etablering av regionale pilegrimssentre, hvor de bør legges, hvilke oppgaver og profil de skal ivareta. Det er foreslått 8 slike sentre, og Kirkerådet mener en bør kunne vurdere også andre steder enn de som er foreslått, særlig dersom høringsinstansene legger frem materiale om slike steder med god lokal forankring.

En må ikke minst se på finansieringen og driften av disse sentre, og i denne vurdering må en også se på mulighetene for drift av disse sentre utenom pilegrimssesongen. Etablering og drift av disse 8 sentrene vil beløpe seg til ca 50 mill. kroner finansiert av staten, og ca 15 mill. kroner av fylkeskommune og tilsvarende fra de utvalgte kommunene.

En viktig side her vil være eierskapet og driften av disse sentre. Utredningen foreslår at OVF overtar disse og leier dem rimelig ut. Kirkerådet ser det som en fin mulighet der det ligger til rette for det, men utredningen synes i for stor grad å overlate til dels store økonomiske forpliktelser til Ovf. Her vil det være nødvendig å finne fram til brukbare økonomiske ordninger som ikke vil svekke Ovfs verdier og avkastningskrav. Flere aktuelle sentre er dessuten i privat eie. Kirkerådet ser det som ønskelig at de sentra som i dag drives av frivillige (organisasjoner og private eiere) fortsatt kan drives slik. Kirkerådet mener derfor at det her vil være grunnlag for ulike løsninger og at ikke alle sentrene behøver å ha felles eier. Det er nødvendig å vurdere grundig hvilke oppgaver og forpliktelser eierne skal ivareta, men å belaste eierne med oppgaver uten at det tilføres midler, vil neppe være mulig. Kirkerådet har vanskelig for å se at disse sentre vil

kunne ha en drift som går med overskudd. Både i oppstartingsfasen og i flere år fremover vil det være påkrevd med driftstilskudd.

6. Godkjenning/autorisasjon.

Under dette punktet foreslås videreføring og etablering av pilegrimsmerket, pilegrimspass m.v. Dette er tiltak som bør drøftes nærmere når det nasjonale senteret er etablert. Kirkerådet kan langt på vei støtte forslagene, men reiser spørsmålet om pilegrimsmerket, pilegrimspass og Olavsmerket vil passe like godt for pilegrimer som har andre mål enn Nidarosdomen. En bør kunne vurdere ulike merker for ulike mål.

7. Åpne kirker

Det vil være naturlig at alle kirker langs ledene er åpne og tilgjengelig i vandreresongen, og at det vil være et særlig ansvar for de lokale kirkene og menighetsrådene, kirkelige fellesråd og legge forholdene til rette for dette. Dette forutsetter imidlertid nødvendig tilførsel av ressurser, noe Kirkerådet ikke kan se at det er tatt høyde for.

8: Etablering av nasjonalt og kommunale pilegrimsutvalg

Det foreslås opprettet et Nasjonalt pilegrimsutvalg med 7 representanter med bred representasjon. Det er foreslått at Kirkerådet skal ha ansvar for at utvalget blir opprettet, men at utvalget deretter legges til det nasjonale senteret i Trondheim.

Etter Kirkerådets mening bør dette utvalget ha et overordnet ansvar for videreutvikling, profilering, koordinering, ledelse og prioritering av pilegrimsarbeidet. Ansvarsforhold, organisering, organisasjonsform, mandat for utvalget fremtrer som svært uklart, ikke minst i forhold til det nasjonale pilegrimssenteret. Det er kun foreslått en årlig bevilgning på 100 000 kroner til utvalgets arbeid. Skal utvalget ha en sentral rolle i pilegrimsarbeidet bør dette beløpet økes betraktelig. Kirkerådet mener det vil være viktig med et slikt utvalg som kan sørge for best mulig samvirke og koordinering og som også eventuelt kan arrangere årlige konferanser og konsultasjoner, jf. konferanser nevnt i pkt. 9a.

Kirkerådet er heller ikke fremmed for at det kan være behov for et nasjonalkirkelig pilegrimsutvalg for å følge opp de kirkelige og teologiske sidene ved pilegrimsarbeidet, jf. merknader til tiltak 4. Også her stilles spørsmålet om hvilket organ eller utvalg som skal være styringsorgan og hvilke som skal være rådgivende ressursgruppe. Dette må det arbeides videre med, og de berørte parter bør involveres i dette arbeidet, slik at en kan samles om en helhetlig og samordnet organisering.

Kirkerådet finner det nyttig at det i berørte kommuner opprettes Kommunale Pilegrimsutvalg med representanter for involverte organer, instanser og frivillige grupper. Ildsjelene langs leden har vært og vil være de som legger forholdene til rette for gode pilegrimsvandringar.

9: Kultur og forskning, konferanser, festivaler, pilegrismuseum etc.

Kirkerådet ser verdien av konferanser og festivaler som også retter oppmerksomheten mot det økumeniske perspektivet. Ulike sentre og Mellomkirkelig råd vil være de sentrale instanser for planlegging og gjennomføring av slike, men Kirkerådet mener at koordineringen av slike konferanser i hovedsak bør ivaretas av det nasjonale pilegrimsutvalget. Det kan også være aktuelt med tilsvarende arrangementer med oppmerksomhet mot interreligiøs dialog.

Kirkerådet er også positiv til tanken om et pilegrimsmuseum, pilegrimsbibliotek og tverrfaglig forskning på ulike sider ved pilegrimsmotivet, men ser behov for at dette blir drøftet videre. Selvsagt er dette et interessant forskningsområde, men spørsmålet er om det er behov for å prioritere 6 millioner kroner hvert år til slike prosjekter. Av aktuelle forskningsmiljøer utover de som er nevnt, bør også de teologiske fakultetene tas med.

Ideen med innføring av Det hellige år på Olavsdagen (Olsok), jf tiltak 9c, fremtrer etter Kirkerådet mening som noe kunstig og anbefales derfor ikke.

10: Internasjonalt arbeid

Her nevnes en del tiltak som det vil være naturlig å drøfte videre. Også Norges Kristne Råd vil være et viktig samarbeidsorgan på dette feltet. Kirkerådet mener i hovedsak at det økumeniske pilegrimsarbeidet bør knytte an mot og videreutvikle den *kristne* pilegrimstradisjonen.

11: Informasjon/Markedsføring

Her vil Kirkerådet understreke betydningen av informative guidebøker med kart og praktisk informasjon, samt informasjonstavler langs ledene. Dette må ikke bare gjelde pilegrimsledene til Nidaros, samtidig som en må fremheve Hellig Olavs betydning for hele nasjonen.

12: Tilskuddsordninger

Her nevnes en del ideer som det bør arbeides videre med.

13: Pilegrimsvandringer, særskilte opplegg

Vandringer for skoleelever, konfirmanter, personer med psykiske lidelser, innsatte m.fl. og opplegg for dette, bør kunne videreutvikles. Etter de erfaringer Kirkerådet har, er interessen for slike opplegg, weekenturer osv. forholdsvis stor.

14: Nidaros Pilegrimsgård.

Noen synspunkter er tatt inn under pkt. 4. Kirkerådet mener det ikke er aktuelt å legge Pilegrimsgården, som en selvstendig stiftelse, inn under det nasjonale senteret, men at det må legges til rette for et godt og nært samarbeid, gjerne i form av en samarbeidsavtale. Pilegrimsgården fungerer i dag meget godt med Statsbygg, og Kirkerådet ser ingen grunn til å endre på dette.

15: Pilotprosjekt Pilegrimsleden

Kirkerådet vurderer at MD her har gjort et svært viktig arbeid når det gjelder infrastrukturen og at dette arbeidet bør videreføres, jf merknader til tiltak 2.

16: Samarbeid med reiselivet

Her nevnes også en rekke tiltak som det vil være naturlig blir drøftet nærmere.

17: Liturgisk senter

Utredningen foreslår at Liturgisk senter flyttes fra Erkebisppegården til det nasjonale pilegrimssenteret. Kirkerådet vil understreke at Liturgisk senter fortsatt skal være og bør være en enhet under Kirkerådet. Kirkerådet ser gjerne at Liturgisk senter styrkes, slik at senteret også kan arbeide med liturgi og gudstjenestearbeid innen pilegrimsspiritualitet og at det vil være naturlig med et samarbeid om dette. Kirkerådet ser det da ikke naturlig at Liturgisk senter flyttes til det nasjonale pilegrimssenteret.

Med vennlig hilsen

Jens-Petter Johnsen
direktør

Gerd Karin Røsæg
ass. direktør